Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sudaromos sąlygos toliau vykdyti teritorinio bendradarbiavimo programas – programą PEACE IV (Airija ir Jungtinė Karalystė) ir Jungtinės Karalystės ir Airijos programą (Airija, Šiaurės Airija ir Škotija) – Jungtinei Karalystei išstojus iš Europos Sąjungos

(COM(2018) 892 final – 2018/0432 (COD))

(2019/C 190/05)

Pagrindinė pranešėja: **JaneMORRICE**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2019 1 14
	Europos Sąjungos Taryba, 2019 1 15
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 178 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 2 20
Plenarinės sesijos Nr.	541
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	102/1/0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Kaip rodo sudėtingos derybų dėl „Brexit'o“ diskusijos dėl Jungtinės Karalystės (JK) ir Airijos sienos, nuolatinė ES parama Šiaurės Airijai, visų pirma pagal programas PEACE ir Interreg, JK išstojus iš ES, yra ne tik svarbi, bet ir būtina.

1.2. EESRK visiškai palaiko pasiūlymą JK išstojus iš ES Šiaurės Airijoje ir Airijos pasienio grafystėse toliau įgyvendinti ES programą PEACE. Palankiai vertindamas ES teikiamą prioritetą taikos proceso rėmimui, EESRK pripažįsta didelį programos PEACE indėlį palaikant taiką regione. Tai atitinka 2018 m. rugsėjo mėn. Europos Parlamento išvadas ([1]), programą PEACE apibūdinančias kaip pavyzdį likusioms pasaulio šalims.

1.3. Be to, atsižvelgiant į tai, kad politinis, ekonominis ir socialinis netikrumas dėl „Brexit'o“ yra destabilizuojantis, pilietinės visuomenės subjektams itin svarbu, kad ES išsaugotų savo įsipareigojimą padaryti viską, kas įmanoma, kad užtikrintų, jog Šiaurės Airijoje ne tik nebekiltų konfliktų, bet ir būtų tęsiamas darbas siekiant susitaikymo taikant ES tradicinį principą „iš apačios į viršų“ taikos palaikymo taiką bei konfliktų sprendimo procesuose.

1.4. Europos taikos ir susitaikymo programa (PEACE) yra pati vertingiausia ir sėkmingiausia taikos palaikymo priemonė, kurią Europos Sąjunga kada nors taikė susidarius konfliktinei situacijai. Per 24 -erius programos PEACE, sukurtos reaguojant į 1995 m. paliaubas Šiaurės Airijoje, įgyvendinimo metus į tarpbendruomeninius, tarpvalstybinius ir kitus susitaikymo projektus investuota daugiau kaip 2 mlrd. EUR.

1.5. Visų Didžiojo penktadienio (Belfasto) susitarimo šalių nurodoma, kaip itin prisidedanti prie taikos proceso, programa PEACE yra ypatinga tuo, kad ja nuveikta daug daugiau, nei kitomis ES priemonėmis jos teritorijoje. Ji suburia Didžiosios Britanijos ir Airijos suinteresuotuosius subjektus į ES struktūrą, kurios vienintelis tikslas yra ginti taikos procesą ir skatinti taikos palaikymą regione ir už jo ribų.

([1]) Europos Tarybos pirmininkas Donald Tusk: „Nerizikuosime, kad kiltų pavojus taikai, ir nenustatysime galiojimo termino susitaikymui. […] suteikite patikimų taikos Šiaurės Airijoje garantijų ir JK išstos iš ES kaip patikima draugė.“

1.6. Atsižvelgiant į dėl „Brexit'o“ proceso susidariusią skubiai spręstiną padėtį ir galimą JK išstojimą, ES turi imtis priemonių, kad apsaugotų taikos procesą, atitinkančias naujus regiono poreikius po „Brexit'o“. Stiprinama parama tolesniam programos PEACE ir Interreg tarpvalstybinių programų vykdymui – tai svarbus ir teisingas ES žingsnis. Nors dėl akivaizdžių priežasčių šis įsipareigojimas yra gyvybiškai svarbi ES paramos regionui dalis, galima ir reikia padaryti daugiau.

1.7. Svarbesni poreikiai išryškės tiek vykstant deryboms dėl „Brexit'o“, tiek po jų, jei bendruomenėse didės įtampa ir pritariančiųjų Didžiosios Britanijos ir Airijos pozicijai nuomonės gatvėse ir pasienyje dar labiau išsiskirs. ES geros valios ženklas galėtų būti įsipareigojimas kitame etape padidinti finansavimą ES programai PEACE ir Belfaste įsteigti Europos taikos ir susitaikymo centrą, kaip siūloma ankstesniuose EESRK, EP ir EK pranešimuose ([2]). Tai būtų konkretus ES ilgalaikio įsipareigojimo palaikyti taikos procesą pavyzdys.

2. **Bendrosios aplinkybės**

2.1. Pripažįstant padėties Šiaurės Airijoje sudėtingumą ir keblumą, pirmąja programa PEACE buvo siekiama sukurti visa apimančią priemonę, kuri mėgintų pašalinti priešiškai nusiteikusias ir susiskaidžiusias bendruomenes skiriančias kliūtis. Konsultuojantis su politinio, administracinio ir savanoriškos veiklos sektoriaus suinteresuotaisiais subjektais sukurta programa PEACE yra pagrįsta principu „iš apačios į viršų“ ir aktyviai į savo veiklą įtraukia pačius pažeidžiamiausius visuomenės narius, įskaitant vaikus, moteris, aukas ir konflikto šalininkus.

2.2. Po keleto intervencinių priemonių pagal programą PEACE 1 buvo įsteigtos gyventojų organizacijos, kurios bendradarbiautų su „kitais“, o didžiosios ES finansavimo dalies kontrolė ir paskirstymas atiduotas į vietos grupių ir tarybų rankas. Programa PEACE skatino projektus, kuriais siekiama palaikyti taiką, spręsti konfliktus, skatinti abipusį supratimą, spręsti su patirtomis traumomis susijusias ir įsisenėjusias problemas. Programa PEACE buvo sėkminga daugeliu požiūrių ir negalima nuvertinti jos indėlio kuriant pagrindą 1998 m. taikos susitarimui. Šiuo metu programą PEACE administruoja ES specialiųjų programų įstaiga (SEUPB), tarpvalstybinė JK/Airijos organizacija, įsteigta pagal susitarimą, pagal kurį teikiamas visas ES taikos palaikymo ir tarpvalstybinis finansavimas.

2.3. Tolesnis programos PEACE įgyvendinimas yra gyvybiškai svarbus siekiant padėti užtikrinti, kad regione ir vėl nekiltų konfliktų tarp susiskaidžiusių šalininkų, kurie, kaip rodo derybų metu kilusi įtampa, gali paaštrėti po „Brexit'o“. Programos PEACE tęstinumas šiuo metu yra svarbesnis nei bet kada anksčiau nuo 1998 m. „Brexit'o“derybų įsipareigojimas laikytis Didžiojo penktadienio (Belfasto) susitarimo ir užtikrinti, kad nebūtų jokios realios sienos yra vertintinas palankiai, o programa PEACE gali atlikti itin svarbų vaidmenį remiant pertvarką. Airijos sienos klausimas ir toliau liks vienu kebliausių vykstančiose „Brexit'o“ derybose, būtent todėl programa PEACE ir Interreg tarpvalstybinės programos bei nuolatinis JK ir Airijos dialogas yra tokie svarbūs ir esminiai.

3. **Bendrosios rekomendacijos**

3.1. Reikėtų apsvarstyti galimybę patobulinti iniciatyvą, kuri bus atnaujinta nuo 2020 m. ir vadinsis PEACE PLUS. Patobulinimus galima suskirstyti į penkias pagrindines sritis.

3.1.1. Reikėtų daugiau dėmesio skirti visuomenės bendrystės skatinimui dedant tarpbendruomenines pastangas. Viena prioritetinių sričių turėtų būti didesnė parama integruotam švietimui ir tarpvalstybinių žiniasklaidos, kultūros ir sporto mainų skatinimui. Be to, kaip rodo daugelis „taikos“ sienų, skiriančių susiskaidžiusias bendruomenes, pirmenybę reikėtų teikti bendruomenės inicijuojamam fizinės ir socialinės aplinkos gerinimui.

3.1.2. Parama bendros tapatybės projektams turėtų būti teikiama tik siekiant kurti pasitikėjimą susiskaidžiusiose bendruomenėse, jei ji tampa tikru atspirties tašku bendradarbiauti su „kitais“. Vieno gerai informuoto komentatoriaus nuomone, viena iš programos PEACE finansavimo problemų yra ta, kad „teikiama per daug pažadų ir nepakankamai naudojamas rimbas“.

3.1.3. Su programa PEACE susijusi komunikacijos veikla neatitinka esminių reikalavimų, kad piliečiai būtų visapusiškai informuoti apie ES vaidmenį. SEUPB deda pastangų, tačiau Europos Komisija, ministerijos, nuomonės formuotojai ir kiti turėtų nuveikti dar daugiau, kad būtų pripažintas ir paaiškintas ES atliekamas vaidmuo naudojant baltojo balandžio ženklą, kuris simbolizuoja ES finansuojamus programos PEACE projektus.

([2]) Žr. 2008 m. spalio 22 d. priimtą EESRK nuomonę SC/029 – Šiaurės Airijos taikos procesas (OL C 100, 2009 4 30, p. 100).

3.1.4. Stebėsenos ir vertinimo procesai turėtų būti aiškūs, kad rezultatai būtų vertinami pagal tai, kokius pokyčius jie skatina, o ne tik pagal ekspertų gebėjimą pažymėti langelius. Kai kurios nedidelės bendruomenių grupės, kurioms labiausiai reikia paramos, ES finansavimą apibūdino, kaip nevertą pastangų ir keliantį didelį spaudimą vertingiems žmogiškiesiems ištekliams, kurių jos negali sau leisti švaistyti.

3.1.5. Remiantis 2018 m. Europos Parlamento priimta rezoliucija ([3]), programa PEACE turėtų būti ES pavyzdys, kurį reikėtų propaguoti siekiant nuolatinės taikos kituose Europos regionuose ir visame pasaulyje. Tai atitinka EESRK poziciją, pateiktą nuomonėje, kurioje siūloma parengti ES vadovaujamą pasaulinę taikos stiprinimo iniciatyvą, pagrįstą programa PEACE ir nutiesiančią Europos taikos kelią nuo Šiaurės Airijos iki Nikosijos. Vadinamoji „Baltojo balandžio kelio" iniciatyva sektų Airijos piligrimo Columbanus pėdomis Vakarų fronto keliu per Balkanus, sujungiančiu dvi susiskaidžiusias salas priešingose Europos pusėse ([4]).

3.2. Galbūt pagrindinę kai kurių programos PEACE aspektų tobulinimo kryptį ir nurodys „Briuselis", naujoje programoje 2020 m. PEACE PLUS numatoma galimybė vėl bendradarbiauti su pilietine visuomene siekiant sustiprinti ES tikslus ir vertybes Šiaurės Airijoje. Tai turėtų ne padidinti biurokratizmą, o padėti kurti pasitikėjimą ir skatinti suprasti ES vaidmenį remiant taiką ir susitaikymą.

3.3. Siekiant ne tik padidinti bendruomenės atsakomybę už taikos palaikymą, bet ir sudaryti sąlygas bendram mokymuisi, reikėtų pradėti konsultacijų procesą, panašų į tą, kurį dėl programos PEACE 1 1994 m. pradėjo buvęs Europos Komisijos pirmininkas Jacques Delors. Sukuriant tokią pat darbo grupę, kokią J. Delors sudarė prieš palikdamas savo postą, procesui galėtų vadovauti pirmininkas J.-C. Juncker, bendradarbiaudamas su trimis EP nariais iš Šiaurės Airijos ir Europos Komisijos Generaliniu sekretoriumi, dirbančiu kartu su esama Komisijos darbo grupe, su SEUPB ir Europos Komisijos biurų Belfaste, Dubline ir Londone vadovais.

4. **Konkrečios pagrindinės rekomendacijos dėl programos PEACE finansavimo po 2020 m.**

— Reikėtų daugiau reikšmės teikti projektams, kurių tikslas – integruoti tiek bendrą tapatybę, tiek tarpbendruomeninius įsipareigojimus. Pirmenybę reiktų teikti bendradarbiavimo programoms.

— Reikėtų prailginti programos PEACE trukmę. Konfliktams spręsti prireiks laiko ir reikės ilgesnės trukmės įsipareigojimų nei dabartiniai finansavimo ciklai.

— Reikėtų apsvarstyti galimybę rekomenduoti, kad būsimi pagal ES programą PEACE finansuojami projektai būtų paženklinti baltojo balandžio simboliu su ES vėliava ir žodžiais „finansuojamas pagal ES programą PEACE".

— Programos PEACE stebėsenos organuose ir toliau turėtų būti pilietinės visuomenės atstovų, tačiau tai neturėtų būti tik patys parankiausi arba seniausiai įsitvirtinę. Reikia dėti daugiau pastangų, kad bendruomenių dalyviai galėtų tobulėti.

— Reikėtų apsvarstyti galimybę pagal programą PEACE įsteigti vietos komitetų, kurie palaikytų ryšius su tarybomis, Asamblėja ir kitais sprendimus priimančiais subjektais.

— Reikėtų propaguoti „Baltojo balandžio kelio" koncepciją, tinklaveiką su taiką palaikančiais subjektais visoje Europoje pasinaudojant tikromis istorijomis ir taip didinti informuotumą apie konfliktus ir aktyviai įtraukti piliečius į taikos kūrimą.

([3]) 2018 m. rugsėjo 11 d. Europos Parlamento rezoliucija ES sanglaudos politikos poveikis Šiaurės Airijai.

([4]) Žr. EESRK nuomonę „Baltojo balandžio kelias – pasiūlymas dėl ES vadovaujamos pasaulinės taikos stiprinimo strategijos", dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje.

— Dar kartą patvirtinamas pradinis įsipareigojimas įsteigti Europos taikos centrą Šiaurės Airijoje, kuris būtų susijęs su Nikosijoje esančiu centru. Šie centrai propaguotų realų praktinį taikos kūrimą Europoje ir visame pasaulyje, užtikrinant, kad sunkiai Šiaurės Airijos ir kitų taikos procesų metu įgytos žinios būtų naudingos bendruomenėms konfliktui vykstant ir jam pasibaigus.

2019 m. vasario 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Luca JAHIER